

KAR KOYNUNDA LALE

Abdulhamit Süleymanođlu ÇOLPAN

Çev. Nursan ILDIRI*

1

Bir, iki, üç, dört...beş; beş...altı! Yedi, sekiz, dokuz, on...

Küçük, kırmızı iple bezenmiş top birden kaçtı, evin altındaki ağılı duvarına çarptı, yeni filizlenmiş kayısı ağacına değdi ve sekerek “şıp” diye havuza düştü.

Kızların hepsi birden: “Ay, hay aksi! Havuza düştü!” diyerek bağrıştılar. Topu tutmak için koşarak giden Şerafethan da havuzun yanında donup kaldı. Top suya daldı, havuzun ortasından çıktı ve kızların hevesli, oynak gözleri önünde böbürlenerek, sessiz bir şekilde yüzmeye başladı. Bütün kızlar su yüzünde şımararak süzülüp giden topa yaklaşp kaldılar ve bu arada birbirlerine bakarak gülüşüp topu aldılar.

Kasap Tacı'nın küçük kızı Turğunbuş koşarak gitti, ağılı damına çıktı. Damın bir kenarına basıp oradaki dut ağacından uzun bir dal kesti. Dalı alıp havuz başına geldi. Kestiđi dal ile suyu kendi tarafına doğru çekmeye başladı. Kızlar onun çevresine çabucak toplanıp topun sudan çıkarılışını beklemeye başladılar.

Su, suni bir akış ile kızların tarafına doğru akmaya başladıktan sonra, yarısına kadar suya gömülmüş olan top, bata çıka yavaş yavaş kıyıya geldi. Kızlar gürültüyle toplaşp onu aldılar.

Sırılsıklam olan topu Şerafethan aldı ve : “Hey, kaçtın da ne oldu sanki, yakalandın işte!” diyerek onu yere vurdu. Bu duruma Abdulla Cellab'ın kızı Tutihatun'un canı sıkıldı, hemen gidip topu yerden aldı ve : “Hey, bunun ne günahı var? Bunun canı mı var ki... Kendiniz düşürdünüz, şimdi bu cansız topu

---

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, nursan.aslan@atauni.edu.tr

mu suçluyorsunuz?” dedi ve topu suda sallayarak aldı. Sonra dudağını dişleyerek var gücü ile sıkmaya başladı.

Şerafethan kızlara bakarak: “Hiçbir faydası yok, ne kadar sıkarsak sıkalım kurumayacak. Şimdi başka kimin topu var?” “...” “Hay aksi! Hiç kimseninki yok mu? Saltanat seninki vardı ya?” “Benimki vardı, ama geçen gün Gülnar onu kaybetti.” “Olmazsa oyun bitecek mi?” “Yok, başka oyun oynarız.” “Hadi canım sende, top oynamaktan daha iyisi var mı?” “Hey, Şerafethan, sen Rus topunu getiriver!” “Rus topum patladı ya!” “Vay salak, ne zaman?”

O anda bağıın küçük kapısından hızlı bir şekilde koşarak küçük bir kızın geldiği görüldü.

Turğunbuş birden: “Evet, işte benim kız kardeşim geldi, onu eve topu alması için göndereceğim.” dedi. Bütün kızlar: “Evet evet, Fazilet’i gönderelim!” dediler.

Fazilet, koşarak geldi, ablasının boynuna sarıldı. “Kenara gel ablacığım, sana ilginç bir haberim var.” Bütün kızlar hep birden: “İlginçliği batsın, ilginç olan şey her neyse söyleyiver hepimize.” “Yok, ablama söyleyeceğim.” “Söyleme, ablan zaten bize söyleyecektir.”

Abla kardeş havuz kıyısına gittiler. Bekçi Eşmat’ın her şeyden haberdar olan çok bilmiş kızı Tillehan yerinden kalktı: “İlginç tarafı da neymiş, söylemesin ben biliyorum.” “Söyle, biliyorsan!” “Ne olacak, Turğunbuş’a görücü gelmiştir!” Hepsi birden gülüştüler. Turğunbuş dönüp geldi ve: “Siz öyle sanın, bana değil, Şerafethan’a görücü gelmiş!” dedi. Kızlar birbirlerine bakakaldılar. Şerafethan’ın rengi kıpkırmızı, olduğu yerde donup kaldı.

II

Şerafethan’ın babası Semender Bey eskiden oldukça meşhur bir tüccardı. Hayat şartlarının zor olduğu zamanlarda bile işini bir şekilde yola koymayı bilirdi. Sonunda geçen yıl ilk baharda iflas etti. Varını yoğunu satıp borçlarını kapattı. Kendini dine verdi ve bütün zamanını şeyhlerin dergahında geçirmeye başladı.

Sabahın erken vaktinde şeyhinin yanına gider, zikir olsa da olmasa da şeyhin işini görür, akşamüstü akşam namazını kılar, eve gelirdi. Eve geldikten sonra da Allah ne vermişse birkaç kaşık atıştırırdı. Açık sarı namazlığın üstünde

kehribar tespihini defalarca çevirerek “vazife”lerini okur, sonra gece yarısından ta seher vaktine kadar hüngür hüngür ağlardı.

Bir gün şeyhinin dergahında büyük ve hararetli bir zikir oldu. Zikre başka şehirlerden de yakıcı bir nefes ile okuyan müritler geldiler. Dergahın içi tıklım tıklımdı. Ertesi gün sabah namazından sonra başlayan zikir yatsı namazına yakın güç bela bitti. Birçok kişi bu zikrin etkisiyle kendilerinden geçmiş, ötede beride yumulmuş kalmışlardı. Bu hararetli zikir dolayısıyla içi yanan sofulardan bir iki tanesi bu “cezbe hâli”nin etkisiyle kendilerini havuza attılar. Kısacası o gün kıyamet koptu.

Ertesi gün erkenden dergahın girişi önünde Şeyh Hazretleri oturmuşlar, iki yanında üçer taneden altı hafız, bir on tane kadar da müritler...

Şeyh Hazretleri mübarek başlarını aşağı eğmiş, düşüncelere dalmışlar.

Dışarıda gürültü patırtı, biri koyun sürüklemekte, biri ekmek taşımakta, biri üst baş...

Semender Bey dergahtan çıktı. Az önceki hediyelerin hepsini gördü, gözden geçirdi. “Evet, aferin, Allah bereket versin. Sultan Arif’in cemallerini görün!” diyerek Şeyh Hazretlerinin kucak kucak dualarını evden çıkarıp dağıtan sofı, gülüp oynayarak Semender Beye baktı ve: “Evet, Beyefendi, hediyelerden haber var mı?” diye sordu. Semender Bey kapıdan çıkarken “Zamanı gelince olur, sofı!” diye cevap verdi.

Semender Bey eve gelinceye kadar içindeki duygular ile mücadele etti. Pirine daha büyük, daha değerli, hatta mümkün olsa diğer müritlerin vermediği bir şey verecekti. Fakat evde daha değerli bir şey yok. Değerli olan şeylerin hepsi borcu kapatmak için gitmiş... Çok düşündü, fakat hiçbir şeyde gönlü karar kılmadı. “Eğer önceki halim vaktim olsaydı, alaca kaşka bir at verirdim.”

Bir zamanki zenginlikleri, saltanatı aklıma geldi, zoruna gitti. Rengarenk kaşkası, doru yongası, deve gibi uzun Maskov cins atı... Üç faytonu, arazisi...

Böyle ufak tefek hediyeleri vermeyi kendine yakıştıramadı. Diğer hediyeleri bastırarak bir şey vermek istiyordu.

Birden Yoldaş Beyefendi aklıma geldi. “Yoldaş Beyefendi on batman ağırlığında pirinç, bir tane rahvan at, baştan ayağa kıyafet verdi...”

Bu hayallerle avluya vardı, tam içeri girecekken karısı durdurdu: “İçeride kadınlar var, siz dışarıdaki odaya girip bekleyin. Misafirlere yiyecek-içecek hazırlıyordum, size de yemek getireyim.”

Semender Bey küçük tabaktaki yemeği tek başına oturup yemeye başladı. Yemeği yarılamaştı ki önüne karısı çıkıp karşısına oturdu: “İyi ki geldiniz babası, kızımıza görücüler geldi, ben ne diyeceğimi bilemiyordum.” “Kimmiş onlar, nereden gelmişler?” “Şu Azize Hatun ile Rüstem Beyin karısı... Sizin şeyhiniz için görücü olarak gelmişlerdir... Şimdi şeyhin kendileri de daha çiçeği burnunda iki tane hatunun üstüne şimdi de bu...”

Bu sözü işitince Semender Bey’in gözleri parlayıverdi: “Doğru mu, şeyh için mi, doğru mu? Şeyh bana bunu neden daha önce çıtlatmamış?” “Şimdi ben görücülere “Henüz kızım genç, daha yeni on yediye girdi.” dedim. Bu şekilde cevap vereyim mi?”

O esnada dışarıda bir kadın sesi işittiler: “Kumribuş, misafirler kalktılar!” Kumribuş yerinden kalktı, kocasına bir şey diyecekmiş gibi baktı. Semender Bey bir genç kızını, bir şeyhi, az önceki hediye meselelerini, en son da şeyhin damatlığını düşünerek kalktı ve: “Biricik kızımız da olsa onu Şeyh Hazretlerimize verdik, sadakaları olsun.” dedi.

Kumribuş beklemediği bu söz karşısında ağardı, bozardı, bir resim gibi kaskatı kesildi ve duvara yaslanıp öylece kaldı...

III

Şerafethan, Semender Bey’in biricik kızıydı. Bu kız şu çevrenin güzellikte, beceriklilikte, şuhluk ve neşede bir tanesi idi. Mahallenin delikanlılarından iki üç tanesi biraraya gelseler, daima Şerafethan’dan bahsederlerdi. “Bu kız Allah’ın hangi şanslı kuluna nasip olacak, kimin evini şenlendirecek?” diye kafa yorarlardı.

Şerafethan’ın şeyhe verilmiş haberi yayıldıktan sonra, bütün mahalle birkaç gün daha onun dedikodusunu yaptı.

Sokakta sıra sıra arabalar koşulmuş, birbirleriyle yarışmaktaydılar. On on beş arabayı dolduran kadınların düzensiz < yar-yar >ları ortalığı ayağa kaldırıyordu.

Sandık, yorgan, halı, bohça ve başka eşyalar yüklenmiş ve yükler üstüne yine bir iki ihtiyar kadın geçmiş; arabacılar öncekiler gibi birbirleriyle kıyasıya yarışıyorlardı.

Gürültü ve şamatayla ilerleyen göç en sonunda şeyhin kapısına yaklaştı. Sokağın ortasında, alevleri gökyüzüne kadar çıkan ateşin çevresine toplanmış, seslerinin yettiğince <yar-yar >ı söyleyen bir grup erkekler; onların yanında başları yaşmaklı, sırtlarında çapan, ellerinde başörtüleriyle kadınlar, kızlar... birazcık ilerde toplanarak onlar da < yar-yar > ı söylüyorlardı.

Tahta tahta tahtırevan tahtın olsun, yar yar,

Peygamberin kızı gibi bahtın olsun yar yar!

Uzun uzun ip salıncağa yar yar,

İpek gömlek yaraşır gelinciğe yar yar!

Ateşin çevresine toplananların hepsi birden: “Gelin geldi, gelin geldi!” diye bağıştılar. Birkaç delikanlı kucak kucak ot alarak ateşin üzerine attılar, ateş yine parladı, yeniden alevler yükseldi.

Herkes koşuşturuyordu. Çocuklar, koşarak gelinin geldiği tarafa doğru gittiler. Gürültü patırtı içinde arabalar geldi. Kalabalık arasından: “İşte gelin, işte gelini taşıyan araba!” diye sesler yükseliyordu. Arabacı, atı kamçılıyarak, gelin arabasını ateşin üzerinden gösterişli bir şekilde geçirdi ve kapıya yakın bir yerde durdu. “Damat Efendi! Damat Efendi! Muhterem neredeler? Kaç kaç!” diye sesler yükseldi.

Biraz sonra aksakallı, ihtiyar, elden ayaktan düşmüş bir adam (damat cenapları) sırtında altın işleme kaftan, belinde elişi büyükçe bir kuşakla bir sürü aksakallı müritlerin ortasından yavaş bir şekilde ilerleyerek arabaya yaklaştı.

Yine kalabalık arasından: “ Kaldırsanıza, damat efendi, kaldırsanıza!” “Kendinize dikkat edin, efendim!” “ Evet efendim, kaldırım!” diye sesler yükseldi.

İhtiyar adam titrek ellerini arabaya uzatıp kızı kaldırdı ve bir iki adım attıktan sonra yere koydu. Kalabalık yine hareketlenmeye başladı: “Maşaallah Efendim, Maşaallah!” “Efendimiz boş gelmediler!” “Belleri kuvvetliymiş efendimin!”

Bu gürültü patırtı, hay-huy gece yarısına varınca durdu. Az önceki gösteri yeri olan sokaktaki insanlar dağılınca etraf kapkaranlık, sessiz bir gülistana dönüştü.

IV

O sırada şeyhin kapısından iki delikanlı çıktı. “Vay be, sokak ne kadar karanlıkmış!” “Aynen öyle, gökyüzünde numunelik bir yıldız bile yok.” “Yürüyüver, bu gece tıpkı Şeyh Efendi’nin yüreği gibi kapkaranlık.” “Doğru ya, ben kıza acıyorum, zavallı kız vara vara kime vardı ya!” “Hangisini söyleyesin, babasının ocağı sönsün, adam değilmiş!” “Bembeyaz sakalını burarak, torunu kadar kıızı arabadan alışına bakan insanın yüreği mi dayanır?” “Onu bir şeye benzeteceğim, ama bir türlü aklıma gelmiyor.”

O sırada bir kenarda nöbet tutan Bekçi Memet acı acı düdüğünü çaldı ve: “Nesini söyleyeceksiniz yiğitler, dünya tersine dönmüş... LALENİN ÜSTÜNE KAR YAĞDI!..” dedi.

Yiğitler cevap vermediler ve karanlığın kucağında kayboldular.